

Hanna Wróblewska

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na zapytanie nr 648 Pani Poseł Agnieszki Hanajczyk z 1 lipca 2024 roku w sprawie działań muzeów i galerii na wypadek konfliktu zbrojnego i wojny, uprzejmie proszę o przyjęcie następujących wyjaśnień.

Ad 1.

Zasady dotyczące odbywania służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny reguluje ustawa z 11 marca 2022 roku o obronie Ojczyzny (Dz. U. 2024 r. poz. 248), dział XVII „Służba wojskowa w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny”.

Na podstawie ww. przepisów prawnych „w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny osoby uznane za zdolne do służby wojskowej mogą być w każdym czasie powołane do służby wojskowej”. Powołanie do służby wojskowej pełnionej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny następuje za pomocą kart powołania lub w drodze podania informacji o powołaniu do publicznej wiadomości. Zorganizowanie doręczania i doręczanie kart powołania oraz podanie informacji o powołaniu do publicznej wiadomości należy do wójtów, burmistrzów albo prezydentów miast.

Zaś „żołnierze rezerwy, których w pierwszej kolejności przewiduje się powołać do służby wojskowej pełnionej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, przeznacza się do tej służby przez nadanie w czasie pokoju przydziału mobilizacyjnego na stanowiska służbowe lub do pełnienia funkcji wojskowych, które są określone w etacie jednostki wojskowej i występują w czasie wojny”.

Przydziałów mobilizacyjnych nie nadaje się osobom, które są wyłączone od obowiązku pełnienia służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, oraz osobom, którym odroczone obowiązek służby wojskowej, które nie ukończyły 18 lat życia lub ukończyły 60 lat życia, z wyjątkiem osób zatrudnionych w jednostce wojskowej albo komórce organizacyjnej, które wyraziły zgodę na nadanie im tego przydziału lub posiadają nadany przydział mobilizacyjny.

Przydziały mobilizacyjne oraz pracownicze przydziały mobilizacyjne nadaje oraz uchyla szef wojskowego centrum rekrutacji, działając w porozumieniu z dowódcą jednostki wojskowej. Nadanie przydziału mobilizacyjnego oraz pracowniczego przydziału mobilizacyjnego następuje w formie karty mobilizacyjnej. Osoba, której nadano przydział mobilizacyjny lub pracowniczy przydział mobilizacyjny, jest obowiązana przyjąć kartę mobilizacyjną.

Ze względu na ww. przepisy prawne pracownicy muzeów i innych instytucji kultury (zdolni do służby wojskowej i spełniający kryteria wiekowe) mogą być powołani do służby

Informacja dotycząca zasad przetwarzania danych osobowych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz praw osób, których dane są przetwarzane została zamieszczona na stronie <http://bip.mkidn.gov.pl> w zakładce ochrona danych osobowych.

wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny. Tym samym nie będą oni mogli realizować zadań ochronnych, ewakuacyjnych i ratowniczych w swoich instytucjach.

Doceniając wagę oraz znaczenie ochrony szczególnie cennego dziedzictwa kultury RP, ważnego elementu tożsamości narodowej, a także uwzględniając doświadczenia wojny w Ukrainie (celowego i świadomego niszczenia dziedzictwa kultury przez Rosję), Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wystąpił w 2022 roku z wnioskiem do Ministra Obrony Narodowej o wprowadzenie mechanizmu mającego na celu wyłączenie pracowników najważniejszych instytucji kultury w RP od obowiązku pełnienia służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

Możliwość taka została uwzględniona i jest obecnie określona w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 17 listopada 2022 r. w sprawie wyłączenia od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny (Dz. U. 2022 r. poz. 2559).

W świetle postanowień ww. rozporządzenia dyrektor instytucji kultury może wystąpić z wnioskiem do właściwego organu wojskowego o wyłączenie swoich pracowników od obowiązku pełnienia służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny w celu realizacji zadań obronnych, ochronnych i ewakuacyjnych w tych instytucjach. Procedura ta obecnie dotyczy instytucji kultury podległych ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub przez niego nadzorowanych, jest realizowana w czasie pokoju i wobec osób aktualnie zatrudnionych w tych instytucjach, na czas ich zatrudnienia.

W 2023 i 2024 r. instytucje kultury występowały i występują z wnioskami do właściwego organu wojskowego o wyłączenie swoich pracowników od obowiązku pełnienia służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny. Wnioski te dotyczą pracowników, którzy w oparciu o przyjęte plany i procedury realizują zadania ochronne, ewakuacyjne i ratownicze.

Tym samym istnieje możliwość wyłączenia pracowników od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej na wypadek konfliktu zbrojnego, procedura ta jest jednak ściśle określona w przepisach prawa i dotyczy najważniejszych instytucji kultury w RP.

Ad 2.

Muzea, biblioteki, archiwa i inne instytucje kultury mają opracowane zgodnie z obowiązującymi przepisami procedury ich zabezpieczenia na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz procedury ewakuacji zbiorów. Za proces właściwego przygotowania procedur postępowania na wypadek szczególnych zagrożeń odpowiada dyrektor instytucji kultury. Instytucje prowadzą ewidencję posiadanych zbiorów (m.in. w profesjonalnej bazie danych Muzeo) przede wszystkim z uwzględnieniem ich wartości materialnej, ale często także historycznej i kulturowej. Na potrzeby realizacji działań ochronnych zbiory instytucji kultury są również sukcesywnie digitalizowane. Przygotowywane są także odpowiednie pomieszczenia do przechowywania ewakuowanych zbiorów oraz realizowany jest proces dokonywania oceny zbiorów z podziałem na kategorie, uwzględniające, które zbiory w razie zagrożenia powinny być ewakuowane w pierwszej kolejności.

Ponadto część instytucji posiada lub jest w trakcie formułowania, zgodnie z obowiązującymi przepisami, procedur związanych z wyłączeniem określonych pracowników od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny. Pozostałe zaś instytucje, działając na podstawie ww. rozporządzenia Rady Ministrów, po przeprowadzeniu stosownej analizy skierowały do Wojskowego Centrum Rekrutacji wnioski o wyłączenie z obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny wybranych pracowników lub są w trakcie formułowania takich

wniosków i dotyczą one w szczególności zapewnienia instytucjom możliwości realizacji zadań ochronnych, obronnych, ratowniczych i ewakuacyjnych.

Ad 3.

Polska jest Stroną Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem Wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokołem o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanymi w Hadze 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 1957 r. poz. 212), a także Protokołu Drugiego do Konwencji Haskiej z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, sporządzonego w Hadze 26 marca 1999 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 248). Zobowiązania określone w Konwencji, jak i drugim Protokole zostały przeniesione do prawa i praktyki w RP i obejmują w szczególności realizację w czasie pokoju zadań planistycznych i szkoleniowych przez muzea, biblioteki, archiwa, instytucje posiadające obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz instytucje kultury. Za realizację tych zadań odpowiedzialny jest dyrektor instytucji, koordynatorem realizacji zadań na szczeblu wojewódzkim jest Wojewódzki Konserwator Zabytków. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zaś wspomaga proces przygotowań zbiorów i instytucji kultury na wypadek szczególnych zagrożeń poprzez organizację szkoleń, warsztatów, konferencji oraz ćwiczeń z elementami ochrony dóbr kultury na wypadek zagrożeń wojennych i kryzysowych oraz przygotowanie i wydanie stosownych przepisów prawnych.

Podstawą tworzonego w czasie pokoju systemu środków bezpieczeństwa wobec przewidywalnych następstw konfliktu zbrojnego jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2022 r. poz. 84 i z 2023 r. poz. 951). Na podstawie ww. delegacji ustawowej minister właściwy ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wydał rozporządzenie z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 r. poz. 2153), które zobowiązuje organy administracji publicznej odpowiednich stopni i kierowników jednostek organizacyjnych posiadających zabytki do planowania, przygotowania i realizacji przedsięwzięć – zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich – mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem w razie konfliktu zbrojnego i w innych sytuacjach kryzysowych.

Plany ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych wykonywane są w jednostkach organizacyjnych posiadających zabytki. Równocześnie ww. plany sporządzane są także na poziomie krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Plany ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych wskazują stan zasobu podlegającego ochronie, opisują potencjalne zagrożenia, wskazują zakres działań, sposób realizacji zadań, a także określają niezbędne siły i środki oraz czas i koszty ich wdrożenia. Dokumenty te podlegają corocznej aktualizacji. Realizację zadań w obszarze ochrony zabytków powierzono Wojewódzkim Urzędom Ochrony Zabytków, w których strukturze wyodrębniono stanowiska ds. ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Zakres zadań realizowanych na tych stanowiskach obejmuje w szczególności: opracowanie i aktualizowanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; uzgadniania planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych na szczeblu powiatu, gminy oraz jednostek organizacyjnych zobowiązanych do wykonania planów ochrony; prowadzenia czynności kontrolnych na terenie województwa w obszarze bezpieczeństwa zabytków; prowadzenie działalności szkoleniowej, informacyjnej i edukacyjnej; udział w ćwiczeniach i szkoleniach obronnych oraz zadaniach dotyczących zarządzania kryzysowego, których organizatorem jest wojewoda lub organ samorządu terytorialnego.

Zgodnie z Rezolucją II do Konwencji Haskiej z 1954 roku w Rzeczypospolitej Polskiej funkcjonuje, powołany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. 2004 r. nr 102 poz. 1066) organ doradczy, który jest organem pomocniczym Rady Ministrów. Komitetowi przewodniczy Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalny Konserwator Zabytków. W skład Komitetu wchodzi przedstawiciele ministrów: kultury i dziedzictwa narodowego, obrony narodowej, spraw wewnętrznych i administracji, sprawiedliwości, spraw zagranicznych, nauki i szkolnictwa wyższego, edukacji narodowej, a także eksperci zajmujący się ochroną dziedzictwa kulturowego.

Ze względu na aktualne uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzona jest obecnie analiza możliwości ochrony najcenniejszego dziedzictwa kultury w RP, w tym poprzez przygotowanie bezpiecznych miejsc ich przechowywania, także poza granicami kraju. Ministerstwo analizuje również możliwości finansowe mające na celu uruchomienie w 2025 r. nowego programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Bezpieczne zbiory - bezpieczne dziedzictwo” skierowanego do instytucji muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych oraz innych instytucji kultury na potrzeby realizacji zadań ochronnych, ratowniczych, ewakuacyjnych, w tym przygotowania pomieszczeń do bezpiecznego przechowywania zbiorów.

Ad 4.

Instytucje muzealne są przygotowane na ewakuację zbiorów w razie zagrożenia, w tym obszarze obowiązuje Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczenia zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą oraz innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą (Dz. U. 2014 r. poz. 1240). Rozporządzenie nakłada w § 28 i 29 na instytucje muzealne obowiązek realizacji przygotowań do ewakuacji zbiorów, w tym sporządzenia „Instrukcji przygotowania zbiorów do ewakuacji”. Ponadto instytucje muzealne są zobowiązane do aktualizacji danych zawartych w ww. instrukcji nie rzadziej niż co dwa lata.

W kwietniu br. w związku z aktualną potrzebą podjęcia działań dotyczących bezpieczeństwa zbiorów gromadzonych przez instytucje kultury, których organizatorem lub współorganizatorem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Dziedzictwa Kulturowego zwrócił się do ww. instytucji o dokonanie kategoryzacji zbiorów, ze szczególnym uwzględnieniem wyselekcjonowania obiektów najcenniejszych przeznaczonych do szybkiej ewakuacji/zabezpieczenia na wypadek sytuacji kryzysowej lub wojny. Zwrócono się jednocześnie o przekazanie informacji, czy dana instytucja posiada odpowiednie pomieszczenia ochronne, oraz przedstawienie potrzeb w zakresie budowy lub adaptacji tego rodzaju pomieszczeń. Instytucje udzieliły odpowiedzi, które z uwagi na zapewnienie bezpieczeństwa najcenniejszego dziedzictwa kultury w RP pozostają niejawne.

Dziękując Pani Poseł za troskę o bezpieczeństwo dziedzictwa kultury w razie konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, zwracam się z prośbą o wsparcie działań Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w systemowym uregulowaniu zasad ochrony dóbr kultury na wypadek wojny i sytuacji kryzysowych, którego jednym z elementów jest obecnie procedowana ustawa o ochronie ludności i obronie cywilnej. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zgłosiło do tego projektu ustawy szereg propozycji, które mają na celu wzmocnienie bezpieczeństwa dziedzictwa kultury.

Jednocześnie informuję, że zmieniające się dynamicznie środowisko bezpieczeństwa naszego kraju skłania do podejmowania działań o charakterze interdyscyplinarnym, czego

wyraz dają postanowienia dokumentów strategicznych przyjmowanych w ostatnim czasie przez Radę Ministrów. Wynikające z nich zadania determinują potrzebę przewartościowania dotychczasowych rozwiązań dotyczących zdolności resortu kultury i dziedzictwa narodowego do realizacji zadań obronnych, zarządzania kryzysowego, jak też bezpieczeństwa dziedzictwa kultury w warunkach wojennych i kryzysowych i nadania im nowego kontekstu.

Ponadto 23 lutego 2022 r., dzień przed wybuchem wojny w Ukrainie, na mocy Zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego powołany został w Ministerstwie Zespół zadaniowy do monitorowania i analizowania zagrożeń dla dziedzictwa kultury (Dz. Urz. MKiDN 2022 r. poz. 10 i poz. 12). Wśród zadań Zespołu określonych w § 3 Zarządzenia jest między innymi zadanie dotyczące dokonania analizy możliwości przemieszczenia zbiorów ruchomych z rejonów zagrożonych do miejsc bezpiecznych, zabezpieczenia logistycznego realizacji zadań ochronnych oraz przygotowanie rekomendacji, wniosków i propozycji na potrzeby kierownictwa Ministerstwa.

Obecnie trwają prace nad przygotowaniem katalogu działań systemowo-prawnych i organizacyjnych związanych z bezpieczeństwem dziedzictwa kultury.

Z poważaniem
z up. MINISTRA KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

PODSEKRETARZ STANU

Andrzej Wyrobiec